

Medialla suuri vastuu rikosuutisoinnissa

■ Aviopari Heinon murha, jonka tekijöiksi epäillään neljää espoolaista nuorta, joista kolme on alaikäisiä, nousi television iltauutisten ykkösjutuksi sekä iltapäivälehtien lööppeihin. Iltapäivälehdet ovat julkaisseet kaikkien epäiltyjen kuvat – tosin takaapäin ja osin peiteltyinä – ja heidän kotiansa sijainti ja vieläpä osin vanhempien koulutuskin on tuotu otsikoihin.

Aiempiä ykkösuutiseksi nousseita väkivaltarikoksia ovat mm. Sanna Sillanpään juttu, Huohvanaisten veljesten rikossyytteen sekä Steen Christensenin poliisimurhat sekä Eveliinan surma. Sekä televisio että lehdistö seurasi tarkkaan juttujen selvittelyä ja epäiltyjen nimet olivat paljon ennen oikeuskäsittelyä yleisessä tiedossa. Edelleen selvittämättömässä Eveliinan tapauksessa taas on epäiltyjen joukkoon joutunut moni hänen lähipiiriinsäkin kuulunut. Vaikka nimeä ei ole mainittu, niin on kuitenkin esitetty, että syyllinen löytyisi lähipiiristä.

Iltapäivälehtien lööppeihin on saatava raflaavia otsikoita, jotta lehtiä myytäisiin. Usein artikkelin sisältö osoittautuu täysin toisenlaiseksi kuin millainen mielikuva asiasta lööpin perusteella on syntynyt. Kun elämme mielikuvamaailmassa, voi lööppi antaa aivan virheellisen käsityksen uutisesta. Mielikuvaa on vaikea myöhemminkään muuksi muuttaa.

Rikokset ovat kansalaisia kiinnostavia ja koskettavia. Niistä pyritään saamaan mahdollisimman paljon irti. Epäiltyjen lähipiiriin ei voi välttyä kirjoittelulta ja julkisuudelta, joka helposti muuttaa elämän painajaismaiseksi.

Televisiokanavat kilpailevat ohjelmilla, joissa selvitetään rikoksia myös katsojavihjeiden avulla. Turvakameroita on nykyisin kaikkialla, ja toisinaan ohjelmien avulla etsitään turvakameran tallettamiä henkilöitä, joilla ei välttämättä ole mitään tekemistä selvittettävänä olevan rikoksen kanssa.

Oma lukunsa on talousrikosjuttuja koskeva kirjoittelu. Jopa Helsingin Sanomat on viime vuosina tehnyt näyttäviä juttuja vasta tutkinnan alla olevista talousrikosepäilyistä.

Mitä korkeammassa yhteiskunnallisessa asemassa talousri-

PUHEENVUORO

koksista epäilty henkilö on, sitä todennäköisempää on ollut asian ”vuotaminen” lehdistöön jutun ollessa vasta esitutkintavaiheessa. Suomen kokoisessa maassa ei tarvita kuin yksi näyttävästi otsikoitu vihjaileva kirjoitus, niin henkilön maine on vakavasti uhattuna ellei kokonaan jo menetetty. Mahdollisuus oikaisukirjoituksen ei juuri auta. Yleinen käsitys on se, että ei media olisi asiasta kirjoittanut, ellei asiassa olisi jotain perää.

Julkisuus on hyvin julma

Media selittää, että sen tarkoitus on nostaa keskusteltavaksi ilmiöitä ja aiheita, joilla on yhteiskunnallista merkitystä. On totta, että tieto yhteiskunnan tapahtumista tai ongelmista ei välity muutoin kuin median avulla. On tärkeää, että saamme tietää vakaviin rikoksiin syyllistyneiden henkilöiden henkilötiedot ja että yhteiskunnallisista asioista tiedotetaan kriittisestikin. Samoin on tärkeää, että poliittista sekä taloudellista valtaa käyttävien henkilöiden toimia voidaan arvostella. Sen sijaan on kohtuutonta, jos henkilö leimataan lehtikirjoittelulla perusteetomasti rikolliseksi.

Julkisuus voi olla hyvin julmaa. Julkisuus koetaan usein suuremmaksi rangaistukseksi kuin käräjäoikeuden langettama tuomio. Monesti on saanut havaita, että julkisuutta pelätään enemmän kuin itse oikeudenkäyntiä ja langettavaa tuomiota.

Tiedotusvälineiden toimintaa valvoo Julkisen sanan neuvosto, jonne voi kannella kun katsoo lehtikirjoittelun loukanneen henkilön yksityiselämän suojaa tai muutoin epäilee kirjoituksen tai ohjelman loukanneen ja vahingoittaneen henkilön tai yrityksen mainetta. Jos on näkyvästi uutisoitu rikosjutun esi-

tutkintavaihetta sekä alioikeuskäsittelyä, tulee tiedotusvälineen oma-aloitteisesti seurata asian jatkokäsittelyä ja mahdollisesta tuomion muutoksesta tulisi uutisoida yhtä näyttävästi kuin jutun aiemmissa vaiheissa on tehty.

Näin ei tahdo käytännössä kuitenkaan tapahtua. Eräässä jutussa, jossa itse olin asiamiehenä, juttua selostettiin näyttävästi useita kertoja toisen osapuolen näkökulmasta. Kun juttu sitten päättyi heidän häviöön, tokaisi toimittaja, jolta pyysin että jutun lopputulos uutisoitaisiin yhtä näyttävästi kuin aiemat vaiheet, että ”mitäs julkisuusarvoa ratkaisulla nyt on”. Lopputulos suurin piirtein vaiettiin siten, että yleisölle jäi täysin väärä kuva.

Eräissä lehdissä on syyttämättäjättämispäätöksestä huolimatta selostettu epäillyn toimintaa siten, että se on synnyttänyt lukijassa vaikutelman, että taisi hän sittenkin olla syyllinen. Tällainen kirjoittelu on tuomittavaa.

Korvaukset usein nimellisiä

Kunniansa perään lehtikirjoitusten tai tv- tai radio-ohjelmien perustella oikeutta hakenut kansalainen tai yhteisö on viime aikoihin asti saanut tyytyä hyvin alhaisiin ja nimellisiin korvauksiin, jos ylipäättään on korvauksia tuomittu. Nostokoneen juttu, jossa Helsingin sanomat tuomittiin miljoonakorvauksiin, on saanut median taholta yleisen tuomion. Pelätään, että talousotkut jäävät penkomatta ja lehdistön sananvapautteen puututaan.

Keskustelussa on sekoitettu median rooli demokraattisen yhteiskunnan vahtikoirona ja kansalaisten ja yhteisöjen oikeusturva median suhteen. Sananvapaus ei siitä vaarannu, jos perättömien tietojen levittäjät pannaan ankaraan vastuuseen. Median vallankäytön pitää olla vastuullista.

RITVA-LIISA LUOMARANTA

Kirjoittaja on asianajaja ja varatuomari ja Espoon kaupunginvaltuuston jäsen